

zind numărul tîrlelor, numele stăpînilor „care au avut animale în Valahia”, „numărul cailor și cornutelor” (la un loc), numărul oilor, numărul oilor percepute de beilicci, precum și dările plătite în bani⁹. Situația se referă desigur la iarna precedentă — 1764/1765.

Documentul a fost semnalat la începutul secolului de N. Iorga care a publicat rezumatul întocmit de Friedrich Stenner, arhivarul orașului Brașov, rezumat care conține însă unele greșeli¹⁰. El a fost totuși utilizat în istoriografia românească în această formă¹¹. Într-o lucrare apărută acum două decenii, se face trimitere la original, de asemenea, cu unele greșeli, cota fiind și ea eronată¹². Documentul, care cuprinde o mare bogăție de date, a rămas în esență pînă în prezent nefolosit.

În tabel se arată că, în iarna 1764/1765 se aflaseră în Țara Românească 131 de tîrle din ținutul Brașovului, dîndu-se și numele stăpînilor. Numărul lor nu este identic, deoarece două tîrle aveau cite doi stăpîni, iar la alte două se trece numai numele primului stăpîn, cu mențiunea „cum sociis”. Tîrlele proveneau din următoarele localități: Brașov și suburbiile lui — 9, dintre care 5 ale unor sași¹³ și 4 ale unor români: Baciú („Batsfalú”) — 4, Turcheș („Turkös”) — 3; Satu Lung („Hoszzufallú”) — 21; Cernat („Csernátfallú”) — 10; Bran („Tortsvár”) — 73 (cele mai multe); Purcăreni („Pürkeretz”) — 2; Tohanu („Tohán”) — 3; Prejmer („Prásmár”) — 1, cu doi stăpîni — un român, Vasii Gămulea și un sas, Georg Honigberger; Rîșnov („Rosnyo”) — 5. Se arată că „tîrgul Rîșnov trebuie să plătească în debito pentru muntele Baiul, pe anul 1764”. Mai tîrziu, în timpul ocupației austriece din 1789—1791, sașii din această localitate au ocupat munții Baiul și Valea Cerbului, ceea ce a determinat intervenția domnului Alexandru Moruzi, care, în 1793, dă poruncă să se facă cercetare la fața locului, iar sașii să fie scoși cu vitele lor din cei doi munți¹⁴.

Datele din tabel sînt însă incomplete, deoarece la un număr de 13 tîrle (12 din Bran și 1 din Rîșnov), rubricile nu au fost completate, arătîndu-se că, din cauza absenței stăpînilor acestora „nu pot fi date informații”. Pentru celelalte 118 tîrle, datele însumează următoarele cifre: 4685 cai și cornute, 93.421 oi, din care 8643 au fost luate de beilicci, dările (oieritul și vîcărîitul) luate în plus ridicîndu-se la 27.805 taleri și 15 aspri¹⁵. Componenta tîrlelor varia de la citeva zeci de vite la peste 1000, media fiind de 772 de capete¹⁶. Erau 31 de tîrle care depășeau cifra de 1000, patru dintre acestea detașîndu-se cu peste 1500 de capete, și anume cele deținute de mocanii Oprea Tîrță din

⁹ Ibidem, f. 2—10. Raportul este în limba latină, iar anexa în limba germană.

¹⁰ Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, partea II, București, 1913, p. 1729—1730, nr. 3243.

¹¹ Ștefan Meteuș, *op. cit.*, p. 36—37.

¹² Eugen Pavlescu, *Meșterug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII—XIX)*, București, 1970, p. 53.

¹³ Pe lângă vitele românilor erau trimise la pășunat peste munți și cele ale sașilor, ale nobililor unguri, ca și ale ceangăilor din cele șapte sate săcelene și ale securilor din Trei Scaune; păstorii care le însoțeau erau însă români. (Ștefan Meteuș, *op. cit.*, p. 7; Andrei Veress, *op. cit.*, p. 132—133).

¹⁴ Ștefan Meteuș, *op. cit.*, p. 41.

¹⁵ Aceste cifre, cu unele mici deosebiri, sînt redată și în rezumatul lui Stenner. (Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea II, p. 1729—1730, nr. 3243).

¹⁶ Eugen Pavlescu, *op. cit.*, p. 53. Potrivit reglementărilor din secolul al XVIII-lea, legate de perceperea dărilor, o turmă era socotită între 500 și 700 de oi, cifră redusă a buziv de Magistratul Brașovului la 300. (*Ibidem*).

Cernat ¹⁷ (1680 oi și 88 cai și cornute), Barbu Valahu („Oláh”) din Satu Lung (1700 oi și 69 cai și cornute), Vlăduț al lui Ieftenie din Bran (1500 oi și 40 cai și cornute) și Ion Rusu din Satu Lung (1400 oi și 190 cai și cornute) ¹⁸. Este vorba de un număr impresionant de vite, dacă se are în vedere faptul că datele, și așa incomplete, se referă doar la 10 localități din Țara Birsei.

*

Alte două documente similare au fost întocmite de către Agenția consulară austriacă din București și Iași pentru mocanii aflați cu vitele în Țara Românească în iarna 1785/1786 și respectiv 1787/1788. După câte știm, aceste documente au rămas pînă în prezent necunoscute și nefolosite de istoriografia românească. Ele conțin date mult mai bogate decît cel precedent, meritînd pe deplin să fie scoase la lumină și puse în valoare.

Primul, scris în limba italiană, poartă următorul titlu: „1785, Registro delli nomi dei pastori transilvani che sono venuti con le loro mandre in Valachia”. Rubricile sînt în număr de opt: numărul curent, data, numele, locul de origine, locul de pășunat („Luogo del pascolo”) din Țara Românească, oi, cai, mînji ¹⁹. Numele mocanilor și ale satelor de origine se pot identifica destul de ușor. La locul de pășunat se trece de regulă județul, uneori însă sînt precizate și localitățile, ca, de pildă, Obilești, Oltenița, Slobozia, Rușii de Vede, Caracal.

În registru se consemnează că, între 7 decembrie 1785 și 13 februarie 1786, au venit în Țara Românească la iernat 384 de mocani, originari din 31 de localități ale Transilvaniei, la care se adaugă și tirla unei săsoaice din Brașov, doamna Schiobel. Cei mai mulți erau din Săcele (84), Bran (71), Rășinari (33), Poiana (27), Brașov (26), Tilișca (22), Săliște (20), Rod (15), Cacova (12), Făgăraș (12), Rîșnov (11) etc. Din satele Galeș, Poiana Mărului, Tichindeal, Vama Buzăului, Dobirlău, Porcești, Avrig, Sînpetru, Tohanu, Pojorta, Perșani, figurează doar cite un singur stăpîn de tirlă.

Documentul ne înfățișează o bogăție în vite cu totul remarcabilă. Din cele 385 de tirlă 181 cuprindeau între 1000 și 1500 de capete de vite, 43 între 1500 și 2000 și 7 peste 2000. Pe primul loc se situa Andrei Corbu din Brașov, care apare și în tabelul din 1765, unde este arătat că deținea 700 de oi și 20 de cai și bovine ²⁰. Acum era posesorul unei turme de 2500 de oi și al unei herghelii de 95 de cai și 29 de mînji. Era urmat de Oprea Galiș din Săliște, cu 2240 de oi, 8 cai și 4 mînji, apoi de Bucur Gărbăcea din Bran (2150 oi, 70 cai și 20 mînji), Stanciu Benga din același sat (2050 oi, 75 cai, 39 mînji), Bratu sin Bratu din Săcele (2000 oi, 83 cai, 19 mînji), Ioan Obadă din Bran (2000 oi, 70 cai, 22 mînji) și Ioan Enescu din aceeași localitate (1865 oi, 104 cai și 32 mînji) ²¹. În total acești păstori au avut în Țara Românească în iarna

¹⁷ Un Oprea Țircă este atestat la 1766, cînd da cheazășie pentru o datorie făcută (probabil de un alt mocan) în Țara Românească. (*Catalogul documentelor românești din Arhivele Statului Brașov*, vol. I, București, 1955, p. 263, rez. 1556).

¹⁸ Arh. St. Brașov, fond Primăria orașului Brașov, Actele Magistratului, Ab. II a, nr. 238/1765, f. 2—10.

¹⁹ Arh. St. Sibiu, fond Agenția consulară austriacă din București și Iași, nr. 26, f. 1.

²⁰ Arh. St. Brașov, fond Primăria orașului Brașov, Actele Magistratului, Ab. II a, nr. 238/1765, f. 1—3.

²¹ Arh. St. Sibiu, fond Agenția consulară austriacă din București și Iași, nr. 26, f. 2—10.

no	Data	Nume	Origine	Lușgoda Pădure	Piere	Capelle	Colone
1	1785 7. Ibr.	David Rășcu	Talmeș	Obilești	900	8	4
2	detto	Toma Stora	detto	detto	850	6	1
3	detto	Martha Vancias	detto	Olenias	900	12	1
4	detto	Toma Muzge	detto	Obilești	1000	7	2
5	detto	Păbur Vancias	detto	Olenias	500	5	1
6	1870	Păbur Vancias	Tomnari	Păpădău	760	11	1
7	detto	Petru Popescu	Tomnari	detto	1250	8	1
8	detto	Păbur Vancias	Tomnari	detto	1200	13	1
9	20	Constantin Rășcu	20	harmia	700	6	2
10	detto	Mane Fontane	20	harmia	1050	7	1
11	20	Ypre Lihoi	20	harmia	800	7	1
12	20	Mane Meru	20	harmia	860	18	1
13	20	Ioan Plesu	20	harmia	700	5	1
14	20	Radu Kottora	20	harmia	800	6	1
15	20	Mane Ponus	20	20	1010	4	1
16	20	Păbur Jucanu	20	20	1000	15	1
17	20	Petru Vidrigan	20	20	900	9	1
18	20	harmia Iona	20	20	700	10	1
19	20	Păbur Pădăru	20	20	800	6	1
20	20	Ioan Măharu	20	20	800	7	1
			1 omnia		17076	170	17

Registrul mocanilor care și-au avut vitele la păscut în Țara Românească în iarna 1785/1786 – prima fiță.

1785/1786 un număr de 409.688 oi, 9422 cai și 2698 mînji, animale răsîndite în județele Ialomița — cele mai multe (189.379 oi, 5867 cai și 1690 mînji), Ilfov, Buzău, Slam, Rîmnic, Săcuieni, Vlașca, Teleorman, Olt, Romanați, Dolj și Mehedinți²².

În aceeași unitate arhivistică se află un registru similar pentru iarna 1787/1788, scris în limba germană, dar conținînd aceleași rubrici. Rezultă că atunci și-au iernat vitele în Țara Românească 74 de mocani originari din Săliște, Cacova, Rășinari, satele săcelene, Tilișca, Vale, Sebeș, Bran, Tălmăcel, Poiana, Porcești ș.a. Dintre aceștia, 9 posedau peste 1000 de capete de vite, iar 2 peste 1500: Dragomir Turcu din Baci (1720 oi și 100 cai) și Ieremia Țircă din Cernaț (1600 oi și 100 cai). Ultimul figurează și în registrul pentru iarna 1785/1786 cu 1500 oi, 80 cai și 20 mînji²³. În total, mocanii au avut la iernat, în județele Ialomița, Ilfov, Buzău și Slam Rîmnic, 52.302 oi, 1652 cai și 315 mînji²⁴, cifră net inferioară celei din lista precedentă, situație determinată, credem de împrejurările legate de războiul ruso-austro-turc izbucnit chiar în anul 1787.

Din documentele prezentate rezultă cu pregnanță marea bogăție în vite de care dispuneau mocanii în secolul al XVIII-lea. La cele aduse la pășunat în Țara Românească, trebuie adăugate însă cele trecute tot atunci în Moldova²⁵, în Dobrogea²⁶, ca și în zone mai îndepărtate, situate în afara spațiului românesc²⁷. Este o pagină a istoriei naționale, care merită pe deplin atenția cercetătorilor și de aceea scoaterea la lumină a unor noi izvoare referitoare la această temă nu poate fi decît bine venită.

R E S U M É

Des documents inédits dans les Archives d'Etat de Brașov et de Sibiu donnent des informations nouvelles sur la transhumance des pâtres roumains de la Transylvanie vers la Valachie dans le XVIIIème siècle. Donc, ils détenaient des moutons, des bovinés et des chevaux qu'ils apportaient au pâturage même en hiver, surtout dans les plaines du côté du Danube. Uns d'eux avaient plus de 1500 bétail et même plus de 2000, ce qui représentait une grande richesse à ce temps là.

P R É C I S

Unpublished documents in the State Archives of Brașov and Sibiu give new information on the Romanian shepherds' moving from Transylvania to Wallachia. This means that they had lots of sheep, cattle and horses, which they grazed even during winter, mainly in the Danubian fields.

Some of them had over 1500 heads of cattle and others even more than 2000 heads, which meant a great wealth at that time.

²² Ibidem, f. 13.

²³ Ibidem, f. 4. Este atestat în actele Magistratului Brașovului în ianuarie 1788, ca și în mai 1794, cînd își avea, de asemenea, oile la păscut în Țara Românească. (*Catalogul documentelor românești...*, vol. I, p. 329, rez. 2004; p. 473, rez. 2953).

²⁴ Arh. St. Sibiu, fond Agenția consulară austriacă din București și Iași, nr. 26, f. 25—26.

²⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 359—362; Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. 16—18, 27—35; Andrei Veress, *op. cit.*, p. 133, 151—155, 165—168, 176—178.

²⁶ Tudor Mateescu, *op. cit.*, p. 10—13.

²⁷ D. Șandru, *op. cit.*, p. 46.